

УЛОГАТА НА БИБЛИОТЕКИТЕ ВО НАСТАВАТА/ОБРАЗОВАНИЕТО ВО ОСНОВНИТЕ И СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА (Компаративна анализа)

Катарина Марковска Саздова

Библиотекар – советник
НУ НУБ „Св. Климент Охридски“ – Скопје, РС Македонија
меил: kalina_km@yahoo.com

Апстракт: Предмет на истражување во овој труд е: улогата, значењето и помошта од библиотеката, како и професионалноста на библиотекарот во наставата/образованието, како за учениците, така и за нивните наставници. Во трудот е направена анализа на работата на библиотека во основно училиште и библиотека во средно училиште, во однос на: наставата, процентуалната застапеност на читатели од различни класови, заинтересираноста за одреден вид публикации, застапеноста на публикации по области и учество на библиотеките во некои проекти во самите училишта. Истражувањето претставува паралела меѓу овие два типа библиотеки, како и на самите библиотекарски вработени во истите. Целта е да се истражи и увиди нивната: улога, дејствување и придонес во воспитно-информативниот процес во овие две различни образовни установи, во наставата/образованието, како за учениците, така и за нивните наставници. Истражувањата се вршени преку интервјуа со вработените библиотекарски наставници во ООУ „11 Октомври“, општина Центар и СУГС Гимназија „Јосип Броз Тито“, исто така, во општина Центар, двете од Скопје, РС Македонија.

Клучни зборови: компаративни анализи, библиотеки, основно и средно училиште, професионалност, библиотекар.

THE ROLE OF THE LIBRARY AND THE PROFESSIONALISM OF THE LIBRARIAN IN TEACHING/EDUCATION: (COMPARATIVE ANALYSES)

Katarina Markovska-Sazdova

Counselor Librarian
NU NUB "St. Kliment Ohridski" – Skopje, Republic of North Macedonia
mail: kalina_km@yahoo.com

Abstract: The subject of research in this paper is the role, meaning and help of the library, as well as the professionalism of the librarian in teaching/education, both for the students and for their teachers. The paper analyzes the work of a primary school library and a secondary school library in relation to teaching, the percentage representation of readers from different classes, the interest in a certain type of publication, the representation of publications by area and the participation of libraries in some projects in the same schools. The research itself is a parallel between these two types of libraries, as well as the librarians employed in them. The goal is to investigate and see their role, action and contribution in the educational-informative process in these two different educational institutions, in teaching/education, both for students and their teachers. The research was conducted through interviews with the librarians-teachers employed in the OOU „11 Oktomvri“, municipality of Centar and SUGS Gymnasium „Josip Broz Tito“, also in the municipality of Centar, both from Skopje, Republic of Macedonia.

Key words: comparative analyses, libraries, primary and secondary school, professionalism, librarian.

Вовед

Идејата за овој труд произлезе од: читањето и пребарувањето литература, истражувањата направени преку интервјуа спроведени во училишта, со наставници и академски библиотекарски. Целта е да се разберат можностите и предизвиците со кои се

соочуваат истите при пренесувањето на информациската писменост и вештините за истражување на студентите/учениците при подготовката за високото образование во дигиталната ера. (*J. Phiri Chigwada, 2022, p. 12*).

За библиотекарството како наука постојат повеќе различни толкувања. Најприфатливо за сегашниот степен од развојот на библиотечната научна мисла е толкувањето и дефиницијата на Американското библиотекарско друштво (*American Library Association – ALA*), кое има водечка улога во светската библиотекарска теорија и практика. Според истото, библиотекарството претставува: „Збир на сознанија и знаења за принципите на: селекција, набавка, организација и користење на печатените информации, во согласност со информациските барања и потребите на одредена група корисници“. (*М. Бошески, 2008, стр. 7*)

Библиотека е столб на сите образовни институции кои обезбедуваат широк опсег на информациски ресурси, кои позитивно влијаат врз севкупниот напредокот на општествената заедница. Училишната библиотека е препознаена како информативен центар за учење, скипиран од сертифицирани и професионални училишни библиотекарски, кои соработуваат со едукатори. (*М. Abul Majid, 2022, p. 18*). Недостигот и губењето на училишните библиотеки, им го скратува даденото право за користење како ресурси за образование и општ развој и напредок на: учениците, студентите, наставниот кадар, и воопшто граѓаните. (*School Librarian https://en.wikipedia.org/wiki/School_Librarian*)

Библиотеките играат важна улога во современото општество за образование и истражување. Со други зборови, тоа е важна алатка за развој на општеството преку зајакнување на каузата за образование и академско истражување, обезбедувајќи информации за илјадници граѓани на кои им се потребни. Тие нудат и услуги од обучени библиотекарски експерти за: наоѓање, избирање, циркулирање и организирање на потребните информации. Современите библиотеки ги прошируваат своите услуги надвор од службените простории, со обезбедување материјал достапен преку електронските средства, вклучително и од дома, преку интернет.

Услугите што ги нудат библиотеките се опишуваат како: библиотечни, информациски или комбинација – библиотечни и информациски услуги.

Библиотеките можат да бидат јавни и приватни, а според намената се делат на:

- Национални;
- Јавни;
- Училишни;
- Високошколски и универзитетски;
- Специјализирани.

Во фокусот на овој труд се училишните библиотеки. Училишната библиотека обезбедува информации и идеи кои се основни за успешно функционирање во денешното општество засновано на информации и знаење. Училишната библиотека ги запознава учениците со вештини за доживотно учење и ја развива имагинацијата, овозможувајќи им да живеат како одговорни граѓани. Мора да се нагласи дека на секое училиште му е потребна функционална библиотека за да ја подобри информациската писменост и да ги поттикне учениците да бидат независни истражувачи и да ја стимулира нивната доверба. (*B. Ngube, 2019, ch. 016*). Училишните библиотекарски извршуваат голем број задачи и должности секој ден. Во должностите е вклучена и работа со ученици и други членови од училиштата, како и наоѓање нови материјали за библиотеката и обезбедување на истите со можност за користење од страна на читателите. Исто така доколку некој ученик е заинтересиран да запише библиотечни науки, може со помош на библиотекарот да ги разгледа неговите т. е. библиотекарските должности. Меѓу најистакнатите задачи на библиотекарите се следниве: изнаоѓање нови материјали и ресурси, помагање на учениците и училиштето, користење и предавање технологија, обучување на нови вработени, како и оценка на изворите кои ќе се користат во однос на тоа дали тие ја имаат информацијата која што се бара, значи дали е соодветен изворот, итн. (*5 Duties of the Modern School Librarian, 2023*).

Училишниот библиотекар ги стимулира и поддржува учениците кои пројавуваат интерес да читаат, да учат, со разбирање, со задоволство; користат информации за дефинирани и

самодефинирани цели; да се надградува претходното знаење и да се стекнува ново знаење; да го прифати светот на информациите и сите негови формати; работа меѓусебно за успешни соработки за учење; конструктивно ја оценуваат сопствената работа и работата на своите вршници; [u] стануваат нивни најдобри критичари. (Scgool Library Systems Program, 2023)

Предмет на истражување

Предмет на истражувањето е: улогата, значењето и помошта од библиотеката, како и професионалноста на библиотекарот во наставата/образованието, за учениците и нивните наставници. Истражувањето е вршено преку интервјуа на вработените библиотекарски наставници/професори по македонски јазик во истражуваниите училишта.

Истражување

Оваа година се навршуваат 68 години од постоењето на **ООУ „11 Октомври“**. Интересен податок е што училишната зграда првично била градена со намена за болница, па потоа е пренаменета во училиште. Библиотеката е отворена неколку години подоцна во склоп на училиштето и со неа моментно раководи библиотекар/наставник, Татјана Бојаровска, дипломиран професор по македонски јазик и книжевност, без стручна обука, иако има интерес за таква обука. Библиотеката има околу 17 илјади публикации, со различни содржини, од кои поголемиот дел припаѓаат на стручните публикации, и тоа:

1. Лектури од прво до деветто одделение;
2. Стручна литература за наставниците;
3. Школски учебници;
4. Белетристика;
5. Енциклопедии;
6. Лексикони;
7. Речници;
8. Други изданија.

Но, библиотеката во ова училиште сè уште нема списанија, ДВД, ЦД, ниту книги со Брајово писмо и аудио списанија и книги. Своите публикации библиотеката ги набавува преку акции, кога учениците донираат публикации, мал дел со купување и преку разни понуди. Библиотеката, речиси, нема соработка со други библиотеки. Располага со публикации на неколку јазици, и тоа 90 % отпаѓаат на македонски, останатите на српски и хрватски јазик и околу 1 % на англиски јазик.

Евиденцијата на книгите е на три начина: во деловни книги, на рафтови означени со редни броеви и во последнава година е започнато со електронска евиденција на публикациите.

Што се однесува до членството во библиотеката, поголеми љубители на пишаниот збор и библиотеката се девојчињата, а според возраста повеќе се застапени учениците од повисоките одделенија.

Во училишната библиотека, публикациите кои се на располагање ги користат покрај учениците и наставниците, за подготовка на часовите.

Во училиштето е воведено инклузивното образование, но за ова сè уште нема прилагодена литература. Училиштето прави напори со помош на надлежните институции во најскоро време да се набави литература за овие ученици.

Во однос на прашањето колку и како оваа училишна библиотека игра улога во наставата/образованието, се стекнаа сознанија дека библиотеката влијае преку разни активности и тоа, пред сè, преку библиотекарската секција. Учениците добиваат основни податоци за библиотекарството како наука, тие имаат можност: да „работат“ во библиотеката, да заведуваат книги, да ги потпечатуваат, да ги позајмуваат, да ги заверуваат откако ќе ги врати некој што позајмил, итн. Интересно е дека децата позајмуваат книги и надвор од оние што им се потребни во училишната програма, а со тоа може да се заклучи дека во библиотеката има доста интересна литература, која има влијание кон создавањето на љубов и навика кон читањето на учениците. Тие, исто така, многу се внимателни кон книгите, ги

враќаат уредно и на време. Имено, овде учениците преку конкурси се стимулираат да пишуваат, а тие конкурси најчесто се за некои случување во градот, под раководство на Министерство за образование и наука на РС Македонија, при што добиваат и награди. Понатаму, со нудењето на стручни публикации се помага во организирање на разни проекти во однос на, и вон наставните единици.

Библиотеката се залага и прави напори да организира посети со поетски читања на домашни автори чии дела се обработуваат. Така, на пример, во најскоро време биле организирани гостувања на писателот Горјан Петревски и писателката Јадранка Клисарова. Што се однесува до организирање на читања на деца од училиштето вообичаено нема, освен за патрониот празник. Некои класови остваруваат посета и во други библиотеки различни од нивната. Најчесто посетуваат некој клон на Градската библиотека, а се организираат и посети во НУ НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје. На крајот, од истражувањето може да се заклучи дека библиотеката во ООУ „11 Октомври“, Скопје прави напори и успешно учествува и придонесува во наставата/образованието на учениците од ова училиште.

СУГС Гимназија „Јосип Броз Тито“ – Скопје, општина Центар, РС Македонија, е Прва скопска гимназија, основана на 01.12.1944 година.

Уште од самиот почеток, во склоп на гимназијата е сместена училишната библиотека, под раководство на професор/библиотекар Јулија Ликовска-Угриновска. Професорката /библиотекарка која е одговорна за библиотеката, има посетувано основен курс за каталогизација во НУ НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје, но библиотеката не е вклучена во COBISS програмата, иако за тоа постои интерес.

Библиотеката располага со книжен фонд поголем од 20.000 единици на: македонски, српски, хрватски, руски, англиски, француски, германски, италијански и турски јазик. Книгите ги набавува преку купување од сопствени средства, донации и собирни акции, како од учениците, така и од други дарители.

Во склоп на библиотеката веќе неколку години се реализира проектот „Клуб на читатели“, со бројни активности:

- Литературни читања;
- Промоција на литературни дела на ученици од гимназијата;
- Промоции на книги и капитални дела;
- Организирање на предавање и панел дискусија на гости предавачи;
- Посети на библиотеки;
- Саеми на книги;
- Хуманитарни акции.

Литературата која е во училишната библиотека претежно е стручна, дел е белетристика. Библиотеката располага и со: разни прирачници, лектури, речници итн., но не и со книги со Брајово писмо. Освен книги, во библиотеката има и списанија и ЦД, но од страна на учениците не е пројавен голем интерес за нивно користење.

Што се однесува до статистиката на посетеност, библиотеката е 90 % посетена од учениците, а околу прашањето кој е „поголем“ читател, тоа, сепак, се девојчињата. Во библиотеката, исто така, членови се и самите наставници, кои користат литература за приготвување на часовите и дополнителни информации за учениците. Интересно е дека професорите преку библиотеката си нарачуваат литература што им треба за секојдневните училишни активности. Освен стручна литература, библиотеката ги опслужува членовите и со литература за слободното време. Учениците се доста одговорни при враќањето на книгите, на време и уредно. Доколку се случи да ја изгуби некој книгата, се настојува да се врати истата, но доколку не може да се најде, дозволено е и друг наслов да се врати. Во училиштето има деца со посебни потреби, влучени преку инклузивното образование, кои, исто така, се членови на библиотеката. Што се однесува до улогата на библиотеката во наставата, таа е во секој сегмент поврзана и помага во повеќето наставни предмети. Библиотеката им излегува во пресрет на учениците матуранти при спремањето на матурските проектни задачи. Оваа

училишна библиотека им дава голема стимулација на учениците за пишување, преку содржински часови и преку учество во „Клубот на читателите“ кој е во рамките на училиштето, како и низа други литературни активности.

Во задачите на библиотеката е организирањето на разни поетски читања, преку гостувања на македонски писатели. Но, интересно е дека вакви читања се организираат и за млади писатели, т.е. учениците од гимназијата, и тие читања се проследени со голем интерес од страна на учениците и наставниците. Покрај поетските читања, библиотеката организира промоции на книги во склоп на гимназијата, како од истакнати писатели, така и од своите ученици, чии книги се достапни во самата библиотека. Кога станува збор за соработка, односно одржување работилници во врска со библиотекарството, гимназијата не практикува истите да ги подготвува со групи ученици од основните училишта, туку тоа е на ниво на гимназијата или некое друго средно училиште.

Во секој случај, можеме да истакнеме дека и библиотеката во *СУГС Гимназија „Јосип Броз Тито“ – Скопје*, како и библиотеката од основното училиште анализирана во овој труд, прави напори, успешно учествува и придонесува во наставата/образованието на учениците.

Компаративна анализа

Во погоре изнесените податоци може да се забележи дека меѓу двете библиотеки и нема голема разлика. И двете училишни библиотеки работат во рамките на своите училишта со поголема или помала поддршка од некои донации или проекти. Во двете библиотеки е застапена, главно, стручна литература, но има и други интересни содржини, на повеќе јазици. Јасно се гледа дека библиотеките, т.е. самите библиотекарски излегуваат во пресрет на учениците и наставниот кадар, за секое прашање, во кое библиотеката како еден вид установа може да придонесе за поефективно разбирање на материјата која учениците ја изучуваат, како и во релаксирачкиот дел, со материјали кои се вон наставните активности.

Во двете училишта, и учениците и наставниот кадар користат материјали за секојдневните училишни активности. Може да се забележи дека преку разни активности училишните библиотекарски ги запознаваат учениците со библиотекарството како наука, истовремено стимулирајќи ги и тие самите да земат учество во збогатувањето на македонскиот книжевен опус. За разлика од библиотеката во основното училиште, гимназиската библиотека има повеќе активности, кои ги увидовме преку разни: акции, читања, промоции, како и разни проекти. Исто така, интересно е да се спомене дека и во двете библиотеки, сепак, процентуалната застапеност на девојчињата членови е поголема. Значи, девојчињата се „поголеми“ љубители на пишаниот збор. Овде може да се наведе дека и двете библиотеки остваруваат посети на други библиотеки, како, на пример, со градската библиотека „Браќа Миладиновци“, како и со НУ НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје. Сепак, и покрај соработката меѓу библиотеките, меѓубиблиотечната позајмица не функционира и во иднина е неопходно таа да се развива, што е во знакот на успешното и современо библиотекарство.

Како заклучок, да потенцираме дека во денешниот современ свет не може да се зборува за успешно функционирање на севкупниот образовен систем и научно-истражувачкиот процес доколку не се вложува во синхронизиранiot развој на современото библиотекарство. Оттука, независно од тоа дали во СР Македонија библиотеките се во основно или средно училиште, евидентна е потребата тие да ги следат современите трендови во библиотекарството. Ова особено од причина што библиотеките имаат исклучително значајна улога во стекнувањето на знаења и вештини на учениците во образовниот процес и секојдневните предизвици со кои се соочуваат во текот на школувањето како резултат на измените и дополнувањата во сферата на образовните курикулуми. Во контекст на многуте значајни компоненти на библиотечната дејност, секако треба да се нагласи потребата од натамошното негување на нераскинливата „љубов“ кон книгата и пишаниот збор во неа на секој конзумент, а особено на младата школска популација. На тој начин се укажува почит на авторите коишто твореле на разни теми и во разни времиња. Во исто време, се побудува

интерес кај идните генерации да придонесуваат за непрекинато, во континуитет осовременување на библиотеците согласно новите светски трендови (на пример, практикување на дигиталните библиотеки), а со тоа и за севкупен развој на библиотекарството во РС Македонија.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- J. Phiri Chigwada (2022). Opportunities and Challenges of Academic Librarians in Offering Information Literacy Skills Training to Freshmen:[Technological Advancements in Library Service Innovation](#). (Chinhoyi University of Technology, Zimbabwe). Pages 12. DOI:10.4018/978-1-7998-8942-7.ch007
<https://www.igi-global.com/chapter/information-literacy-module/296910>
- B. Ngulube (2019) (Tshwane University of Technology, South Africa).:[Handbook of Research on Advocacy, Promotion, and Public Programming for Memory Institutions](#)School Libraries Are a Must in Every Learning Environment: Advocating Libraries in High DOI:10.4018/978-1-5225-7429-3.ch016
<https://www.igi-global.com/chapter/school-libraries-are-a-must-in-every-learning-environment/219909>
- M. Abdul Majid (Tzu Chi International School, Kuala Lumpur, Malaysia) and S. Mohamed Shuhidan (Universiti Teknologi MARA, Malaysia). (2022) [Technological Advancements in Library Service Innovation](#) .Information Literacy Module: A Case Study at the International School Library in Malaysia. Pages: 18 DOI:10.4018/978-1-7998-8942-7.ch006
<https://www.igi-global.com/chapter/information-literacy-module/296910>
- School Librarian https://en.wikipedia.org/wiki/School_Librarian
- *Muster of arts in teaching guide: 5 Duties of the Modern School Librarian (2023)*<https://www.masterofartsinteaching.net/lists/5-duties-of-the-modern-school-librarian/#wrap>
- Scgool Library Systems Program (2023). Roles of the School Librarian [nysed.gov.https://www.nysed.gov.libdev.slssap](https://www.nysed.gov.libdev.slssap)